

KRITISKE ANALYSER

Af Henrik Herløv Lund, økonom – cand.scient. adm.
 www.henrikherloevlund.dk
 herloevlund@mail.dk

Notat ¹, revideret og udvidet 03.07.15 og 06.07.15

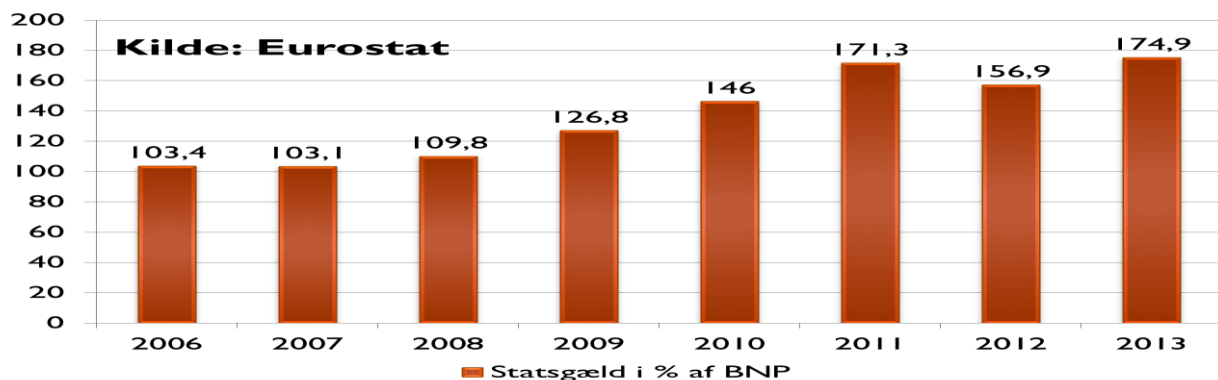
OFRES GRÆKENLAND PÅ IDEOLOGIENS ALTER?

Bag Tyskland og Eurozonens uforsonlige kurs mod Grækenland ligger en enøjet neoliberalistisk økonomisk politik og ideologi.

Græsk økonomi i en håbløs situation

Græsk økonomi er i alle henseender i en desperat situation. Alene landets gæld siger klart dette. På trods af, at gælden i 2012 blev nedskrevet til omkring 150 % af BNP gennem en såkaldt "haircut", er den igen steget og beløber sig nu til op mod 175 % af BNP og er fortsat stigende.

Figur: Den græske stats gæld i % af BNP.²

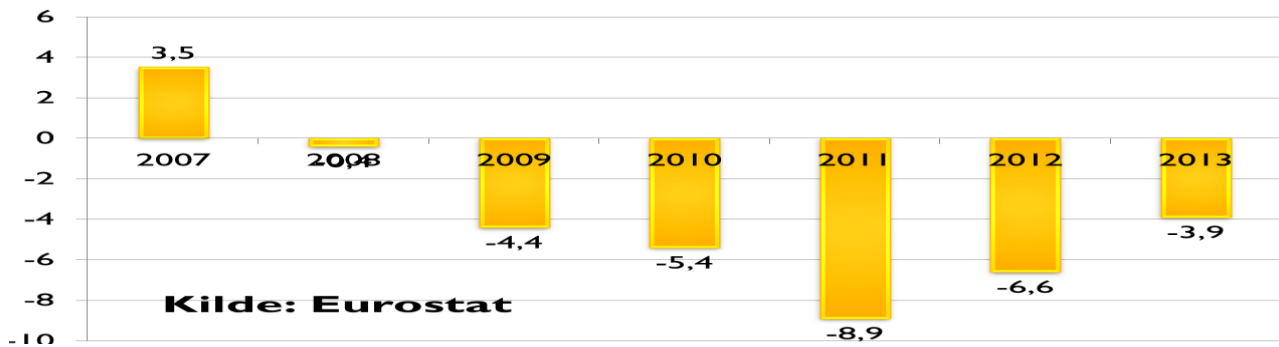

Hertil kommer, at Grækenlands evne til at betale tilbage er blevet mindre og mindre. Landets økonomi (BNP) er skrumpet med op mod 30 % siden 2008.

¹) Denne analyse er en udvidelse og opdatering af analysen "Grexit vil også være fallit for EU", april 2015 <http://www.henrikherloevlund.dk/artikler/Graeskeuroudtraeden.pdf>

²) Kilde: Eurostat.

Figur: Realvækst i græsk BNP 2007 – 2013 (%),³

Resultatet har været en eksplosion i arbejdsløshed, der igen har medført store underskud på de offentlige finanser. Der har i gennemsnit været et årligt underskud på de offentlige finanser siden 2008 på omkring 11 %.

Som en konsekvens heraf er Grækenland sunket og synker dybere og dybere ned i en ond spiral af manglende vækst og stigende gæld.

Ud fra enhver saglig økonomisk vurdering har Grækenland ingen udsigt til nogensinde selv at kunne betale en så stor gæld tilbage. Grækenlands samlede gæld udgør pt. 323 milliarder Euro – det svarer til ca. 2400 milliarder kroner. Heraf havde Grækenland sidste sommer modtaget 1.687 milliarder kroner i lån fra de andre eurolande, Eurolandenes krisefond (EFSF) og Den Internationale Valutafond (IMF). Hertil kommer så gæld til private banker.

Kreditorerne bliver før eller senere nødt til at erkende, at de græske tilgodehavender må nedskrives i massivt omfang til et niveau, som Grækenland har en realistisk chance for at tilbagebetale.

IMF bekræfter behovet for ny omfattende gældssanering.

Dette er også fornylig blevet bekræftet af en af de store offentlige kreditorer, IMF – den internationale valutafond.

I en nylig analyse⁴ konstaterer IMF at selv under de allermost optimistiske forudsætninger vil Grækenlands gæld i 2030 kun være faldet til 118 % af BNP mod de nuværende 177 %. Men det

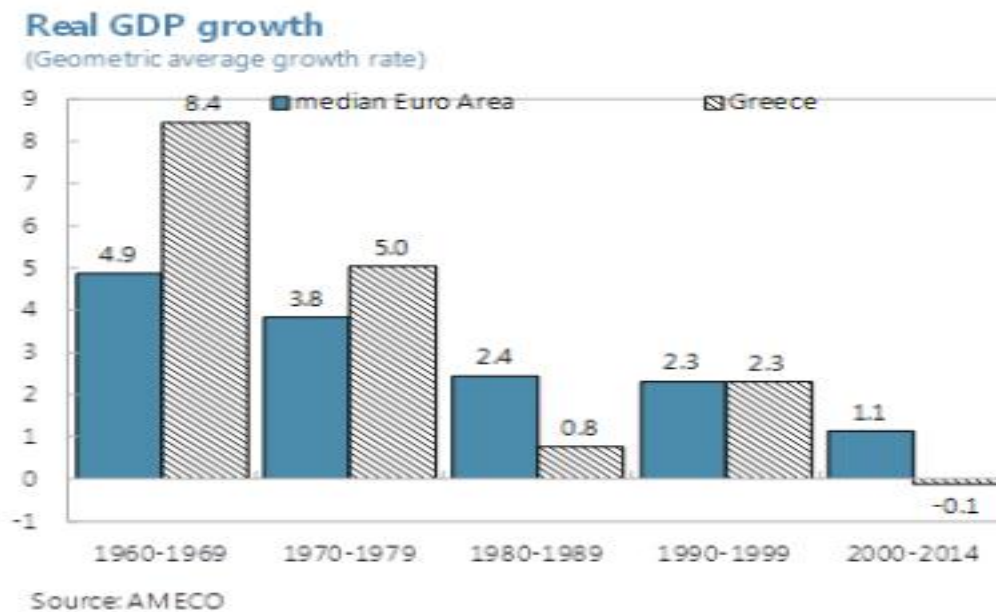
³) Kilde: Eurostat

⁴) IMF: Greece – preliminary draft debt sustainability analysis.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15165.pdf>

forudsætter ikke mindst, at Grækenland pludselig bliver verdensmester i økonomisk vækst med en årlig gennemsnitlig realvækst i BNP på 4 %. ⁵

Men dette er fuldstændig urealistisk, al den stund Grækenlands økonomiske vækst siden Grækenland i 1981 blev medlem af EU i gennemsnit har udgjort 0,9 % årligt.

Figur: Grækenlands økonomiske vækst 1960 – 2014 (realvækst i % af BNP, opdelt på perioder). ⁶

I tilgift skulle Grækenland også blive verdensmester i overskud på de offentlige finanser ⁷, hvad der på ingen måde heller har været muligt hidtil.

IMF erkender selv det urealistiske i disse forudsætninger og har derfor regnet på den græske gældsudvikling under forudsætning af den historiske vækstrate på 1 % og et lavere overskud på de

⁵) Jf. Rodgers, Mette: IMF – trods accept af krav vil Grækenlands gæld ikke være bæredygtig i 2020. Information 02-07.15 <http://www.information.dk/538400>

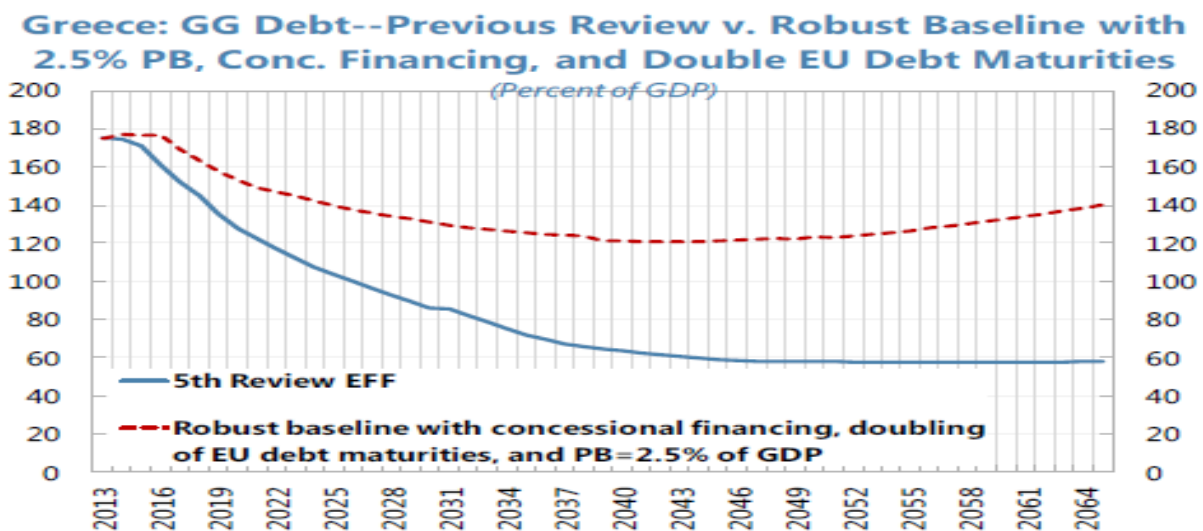
⁶) Kilde: IMF, foran anførte værk, s. 9

⁷) Det har hidtil været antaget, at den offentlige sektors primære balance (før renteudgifter mv. skulle være i overskud med 4 % af BNP, hvilket ville forudsætte meget store skatteforhøjelser og/eller meget store besparelser.

offentlige finanser⁸. Under disse mere realistiske forudsætninger vil den græske gæld ikke længere være bæredygtig, idet den fra 2030 vil stabilisere sig på omkring 120 % af BNP.

Under realistiske forudsætninger kommer Grækenland med andre ord aldrig ud af gælden. IMF konkluderer derfor med rette, at der er behov for ny en omfattende gældsnedskrivning (IMF har tidligere vurderet at den græske gæld burde bringes ned på 110 % for at være bæredygtig) og/eller lempeligere tilbagebetalingsvilkår f.eks. i form af fordobling af tilbagebetalingsperioden til 40 år.⁹

Figur: 2012 antagelser om græsk gældsudvikling (blå kurve) og ny ”realistisk” IMF prognose (rød, stiplede kurve).¹⁰

At komme ud gælden kræver imidlertid ikke blot en gældsrevidering, men en økonomisk genopretning, hvor Grækenland igen begynder at tjene penge, hvor der igen er vækst i økonomien og over 25 % store arbejdsløshed begynder at dale.

Fejlslagen EU politik.

Den bedste hjælp man kunne give Grækenland er altså at lette den møllesten om halsen, som gældsbyrden udgør samt at give landet hjælp til at få væksten, beskæftigelsen og økonomien i gang igen, så underskuddet falder og Grækenland kan begynde at reducere den resterende gæld.

⁸) Her er antaget, at et overskud på den offentlige sektors primære balance på 2½ % af BNP er muligt, hvilket stadig er meget optimistisk.

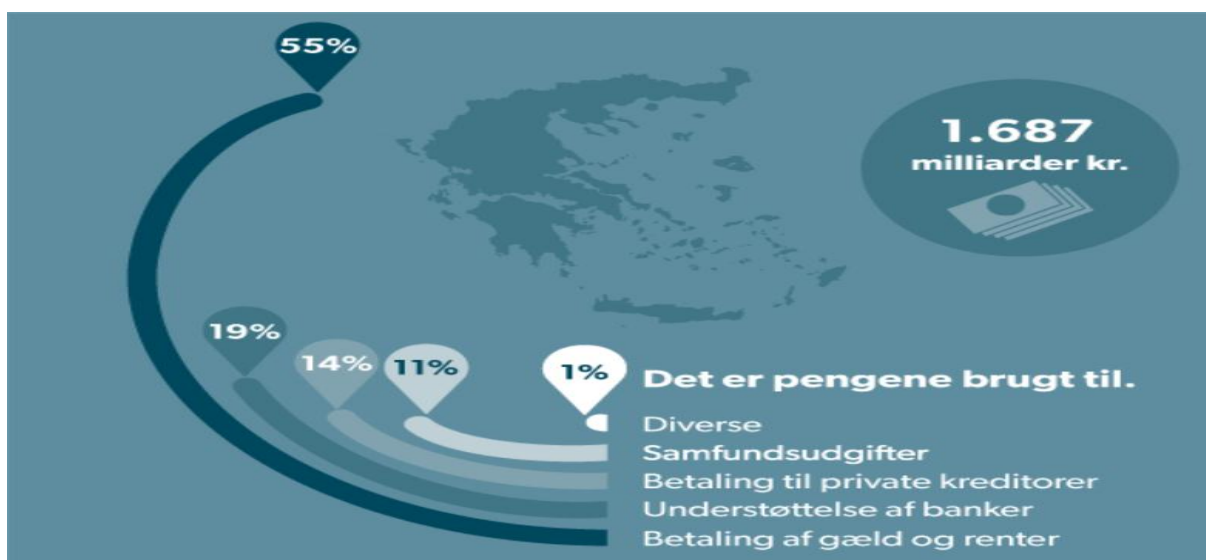
⁹) IMF: Foran anførte værk, s. 15

¹⁰) IMF: Foran anførte analyse, s. 15.

EU har da også ydet lån til Grækenland. Men disse lån er ikke gået til at bringe græsk økonomi på fode, men med at erstatte græsk bankgæld til de store tyske, franske og britiske banker med lån til EU og IMF. 220 mia. euro af de i alt 240 mia. i krisepakkerne er gået til betaling af gæld og renter (55 % af lånene), til at holde bankerne flydende og til finansielle modydelser til private kreditorer for den gældsnedskrivning, man foretog i 2012.¹¹

Lånene har dermed i realiteten nok så meget været hjælp de europæiske storbanker.

Figur: Anvendelse af lånepakker fra EU til Grækenland.¹²

Hjælp til investeringer, til at øge produktiviteten og konkurrenceevne har Grækenland derimod ikke fået, Tværtimod, de sparekrav til lønninger, pensioner og offentlige finanser, som EU har ledsaget lånene til Grækenland med, har ikke bidraget til genopretning af den græske økonomi.

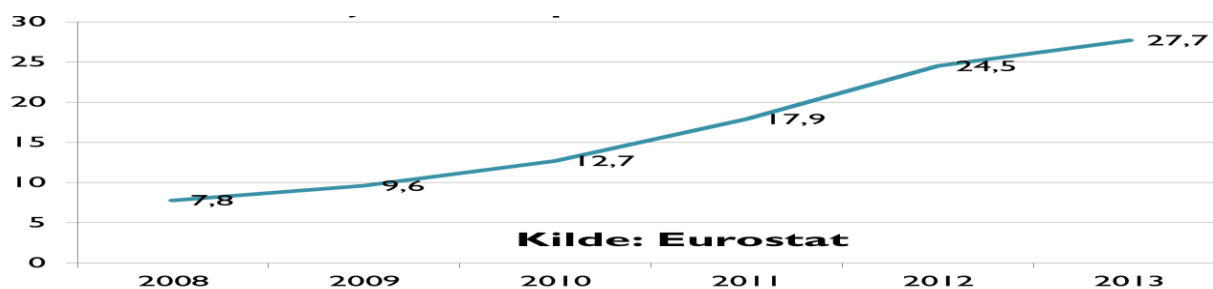
Tværtimod har sparepolitikken oveni gældskrisen yderligere reduceret væksten og efterspørgslen og dermed øget arbejdsløsheden, der nu er på over 25 % og for unge helt oppe på 60 %.¹³

¹¹⁾ Jf. Frese, Mads: Er der en løsning for grækerne? Information 15.02.15

¹²⁾ Kilde: Kvale, Niels: Hvad har Grækenland brugt alle pengene på? Dr. dk 06.07.15 <http://www.dr.dk/nyheder/udland/grafik-hvad-har-graekenland-brugt-alle-pengene-paa>

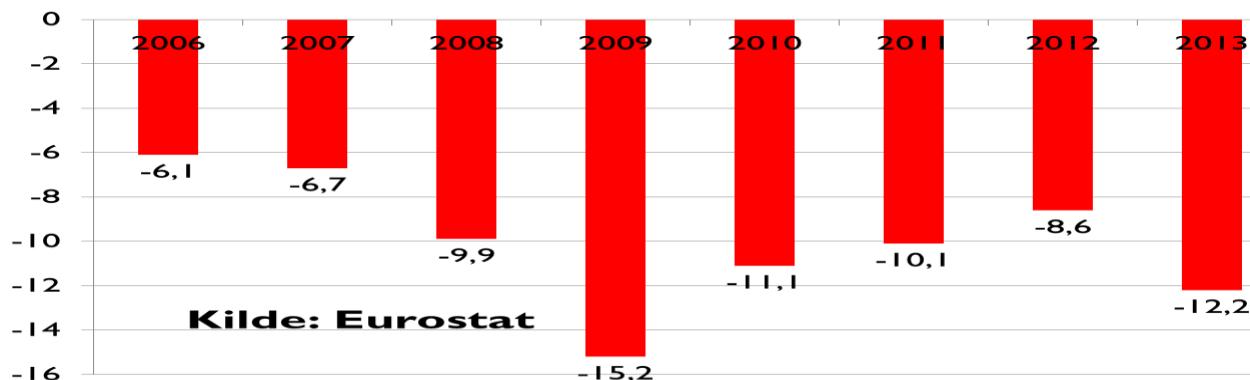
¹³⁾ Jf. Nielsen, Jørgen Steen: Nobelprisøkonomer til grækerne – stem nej. Information 01.07.15

Figur: Arbejdsløshedsprocent Grækenland 2008 – 2013.¹⁴

Grækenland er med EU politikken blevet låst fast i en negativ spiral af minusvækst, vedvarende underskud og stigende gæld.

Figur: Græsk offentlig saldo i % af BNP 2008 – 2013.¹⁵

Dette har været i stik modsætning til det af EU og IMF forventede. I begyndelsen af den græske krise regnede man blot med at den græske økonomi ville skrumpe med et par procent, men så igen ville begynde at vokse.¹⁶

Men faldet blev som sagt lang mere omfattende og længevarende. På trods af, at EU's og IMF's politik overfor Grækenland således byggede på forkerte forudsætninger og i enhver henseende er slået fejl, har man imidlertid ikke villet revidere den.

¹⁴) Kilde: Eurostat.

¹⁵) Kilde: Eurostat.

¹⁶) Jf. Sunde, Lasse Soll: Fattige grækerne betaler statens kriseregning. Information 22.03.15

EU s uforsonlighed.

EU, IMF og ECB – ”trojkaen” – har tværtimod i forhandlingerne med den græske regering anlagt en relativt hård og uforsonlig linje.

Man har afvist den græske regerings skatteforhøjelser for de økonomiske velstillede og har i stedet krævet en momsforhøjelse, der vender den tunge ende nedad. Hvor den græske regering ville skaffe 90 % af den tilstræbte budgetforbedring via skatteforhøjelser, krævede trojkaen, at 80 % skulle skaffes ved offentlige besparelser – dvs. ved forringelse af velfærden.¹⁷

Ligesom man har stået fast på krav om ”strukturelle reformer”, der reducerer pensioner og offentlig beskæftigelse. EU har heller ikke har villet bløde nævneværdigt op på krav om udsalg af græske aktiver i form af privatiseringer.

Trojkaens tilbud til Grækenland har med andre ord til forveksling lignet den sparepolitik, som man hidtil har påtvunget landet – med de nævnte ødelæggende konsekvenser.¹⁸

Og overfor den græske regerings afvisning af fortsatte velstands og velfærdsforringelser har man koldt nægtet yderligere lån og har dermed dømt landet til statsbankerot. Grækenland synes kun givet alternativerne underkastelse eller udtræden af euroen.

Der ER problemer med Grækenland.

Det er hævet over enhver diskussion, at tidligere græske regeringer i årevis førte en uansvarlig økonomisk politik. Og det er indiskutabelt, at ikke mindst en effektivisering af det græske skattevæsen er uomgængelig.

Men den græske regering har også erklæret sig parat hertil. Og Grækenland har allerede gjort meget: De offentlige udgifter og offentlig beskæftigelse er allerede skåret med 25 % og pensionerne er allerede blevet sænket drastisk.¹⁹

Syriza kræver ikke disse ting rullet tilbage. Grundlæggende set er det, som den ”venstreorienterede” Syriza – regering har foreslået blot en mere lempelig økonomisk politik, som den der før den neoliberalistiske bølge var god økonomisk latin i alle vesteuropæiske lande overfor økonomiske kriser.

¹⁷) Jf. Nielsen, Jørgen Steen: Nobelprisøkonomer til grækerne – stem nej. Information 01.07.15

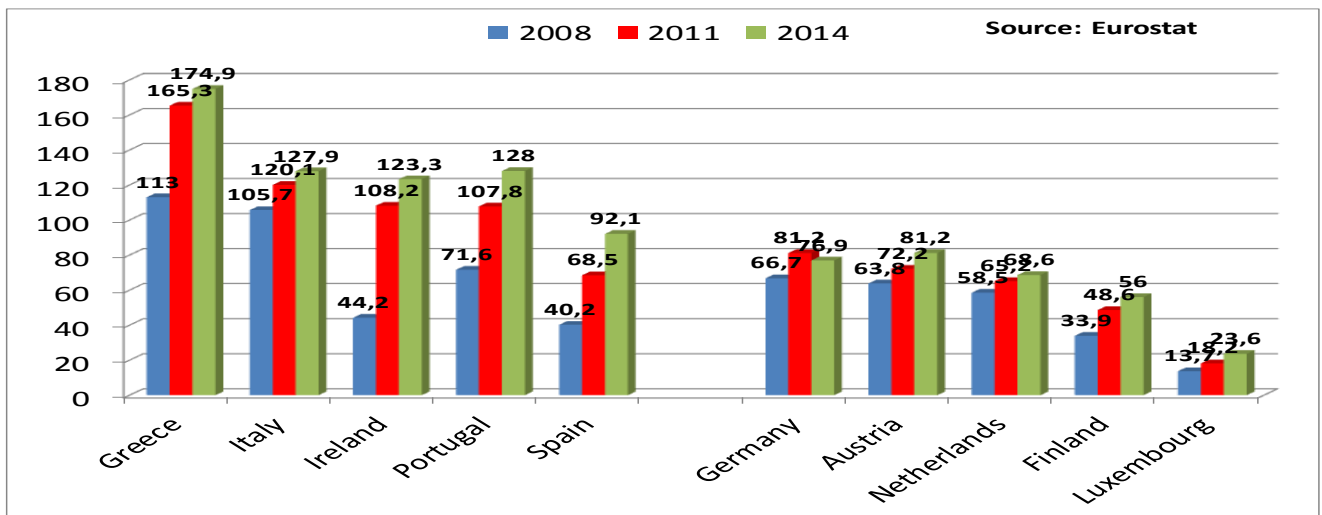
¹⁸) Jf. Krugman, Paul: Grækenland er nødt til at sige fra overfor trojkaen. Politiken 01.07.15

¹⁹) Jf. Krugman, Paul: Grækenland er nødt til at sige fra overfor trojkaen. Politiken 01.07.15

Men euroen selv er også problemet.

Samtidig gælder imidlertid, at underskuds - og gældsproblemerne på den anden side ikke blot et græsk problem, men fælles for hele Sydeuropa, hvis gælds niveau er langt højere – og er steget langt mere – end tilfældet er i Nordeuropa.

Figur: Offentlig gæld i mia. euro i udvalgte EU – lande 2008, 2011 og 2013.²⁰

Årsag til disse sydeuropæiske gældsproblemer er ikke mindst, at Sydeuropa blev særligt hårdt ramt af finanskrisen på grund af historisk lavere produktivitet og ringere konkurrenceevne i forhold til det mere udviklede Nordeuropa.²¹

Men i modsætning til før euroen har de sydeuropæiske lande på grund af ØMU'en ikke længere kunnet føre egen rente – og valutapolitik og har dermed manglet nationale værktøjer til at genoprette økonomien efter finanskrisen og forbedre konkurrenceevne ved at sætte renten ned og nedskrive valutakursen.

Tværtimod har indførelsen af euroen bevirket en yderligere svækkelse af de svagere sydeuropæiske landes konkurrenceevne, fordi resultatet af indførelsen af en fælles valuta for både Nord - og Sydeuropa har været, at de sydeuropæiske lande er endt med en højere valutakurs end de ellers ville have haft, hvis de forsat havde haft egne valutaturer.

Denne snigende valutaopskrivning har været ensbetydende med en yderligere forringelse af deres i forvejen dårligere konkurrenceevne.

²⁰) Kilde: Eurostat

²¹) Jf. Lund, Henrik Herløv: EU's finanspagt og Lund, Henrik Herløv: Gældskrise, euro og "Europagt".

Mens omvendt Tyskland og de nordeuropæiske lande uden euroen ville have haft højere valutakurser, men i kraft af valutaunionen har fået nedskrevet valutakursen = en yderligere styrkelse af deres konkurrenceevne. Hvilket har gjort ikke mindst Tyskland i stand til at styrke sin eksport på det i forvejen kriseramte Sydeuropas bekostning.

Euroen har altså stik imod det økonomisk politisk ønskværdige svækket konkurrenceevnen i de i forvejen økonomisk svage sydeuropæiske lande og modsat styrket de i forvejen stærke nordeuropæiske økonomier.²²

Samtidig har det været en svaghed ved ØMU en – ved den europæiske valutaunion – at den har manglet fælles redskaber, der i stedet for national rente – og valutapolitik kunne træde ind og udligne den økonomiske ulighed ved at hjælpe de mere økonomisk tilbagestående og kriseramte økonomier på fode i form af tilskud og støtte til investeringer, produktivitetsudvikling og jobskabelse.²³

Og endelig har et problem været, at EU's økonomiske politik ikke bare overfor Grækenland, men overfor hele Sydeuropa og overfor krisen i det hele taget i stor grad har manglet vækstinitiativer i form af en ekspansiv finans – og beskæftigelsespolitik.

Neoliberalistisk økonomisk tænkning og politik.

Problemet er altså ikke bare græsk uansvarlighed, problemet ligger lige så meget i euroen selv og i EU's hele økonomiske politik. Alligevel har EU mødt den græske regering med uforsonlighed og en helt ensidig placering af ansvaret hos Grækerne.

Den egentlige årsag til denne uforsonlighed og enøjethed fra EU's side handler i høj grad om en ideologisk tyrkertro og økonomisk politisk "frelsthed". EU's økonomiske politik i forbindelse med euroen har hele tiden været stærkt præget af en økonomisk tankegang baseret på neoliberalistisk, monetaristisk teori.

De såkaldte konvergenskrav i forbindelse med euroens indførelse lå i forlængelse af monetarismens fokusering på begrænsning af statsunderskud, gæld og inflation. Og den økonomiske politik man har mødt gældskrisen med har ikke handlet om stimulere vækst og beskæftigelse, men har været en

²²) Jf. Lund, Henrik Herløv: Oven anførte værker samt Beach, Derek: Tyskland skylder i eurokrisen. Politiken 2011. <http://politiken.dk/debat/kroniken/ECE1459494/tyskland-skylder-i-eurokrisen/>

²³) Jf. Lund, Henrik Herløv: Oven anførte værker samt jf. Otkjær, Tage: Grækerne udstiller valutaunions svagheder. Politiken 02.07.15
<http://politiken.dk/oekonomi/oekommentarer/tageotkjaer/ECE2741801/analyse-eu-og-graekenland-har-begge-ansvar-for-landets-suppedas/>

neoliberalistisk økonomisk politik – en såkaldt ”austerity” politik - for at øge arbejdskraftudbuddet, privatisere den offentlige sektor og reducere lønninger og velfærd.

En såkaldt ”intern devaluering” svarende til den EU s stærkeste økonomi og magt, Tyskland, gennemførte gennem 90’erne og 00’erne og som nu gennem ”EU plus pagten” og ”Finanspagten” foreskrives som ”kuren” for hele EU.

Det er denne ideologiske tyrkertro på en neoliberalistisk, monetaristisk og udbudsøkonomisk økonomisk tankegang og sparepolitik, som forhindrer Tyskland og EU - kommissionen i kunne se perspektivet i en vækst - og beskæftigelsesorienteret tilgang til det græske økonomiske problem.

Og som tværtimod får Tyskland og EU – kommissionen til – på trods af manglen på reelle positive resultater – at fastholde en uforsonlig, firkantet og enøjet kurs overfor den græske regering.

Mens 10 millioner grækere og den græske økonomi hermed vil blive ofret på ideologiens alter.

Magtpolitik.

Udover at være fastlåst i en neoliberalistisk økonomisk tænkning og politik er der formentlig også en anden grund til EU - toppens uforsonlige kurs: Ren magtpolitik, hvis mål formentlig har været at erstatte den græske Syriza – regering med en anden ”mere medgørlig” regeringskoalition.²⁴

Det uanset, at erstatningen for Syriza formentlig igen vil blive det førende borgerlige parti, Nyt Demokrati, der lige som det græske socialistparti, PASOK, - i modsætning til Syriza - har været dybt medansvarlige for tidligere tiders gældsstiftelse og uansvarlige økonomiske politik.

Men alle midler tæller åbenbart for trojkaen: Både at bringe Grækenland til fallittens rand såvel som at true med, at hvis Grækenland skulle droppe euroen, så ryger man helt ud af EU. Uanset at det er helt utænkeligt, al den stund, at der jo er EU lande, som IKKE er medlem af euroen, så hvorfor skulle ikke også Grækenland have ret dertil.

Hertil kommer, at man også gambler med EU s egen økonomi. Eurozonens lån til Grækenland svarer samlet til over 3 procent af eurozonens BNP. Tvinges Grækenland til statsbankerot er det altså ikke ringe tab eurozonens lande selv står til.

Vi har altså en situation, hvor EU toppen ikke alene i detaljer vil diktere et medlemslands indre forhold og politik, men hvor EU toppen har intrigeret for at vælte en lovligt valgt regering i et medlemsland. Det rejser helt grundlæggende spørgsmål om den manglende demokratiske karakter af trojkaen.

²⁴) Jf. Nielsen, Jørgen Steen: Nobelprisøkonomer til grækerne – stem nej. Information 01.07.15

Den græske Syriza regering svar var det eneste forsvarlige demokratisk set: At sende EU s ”tilbud” inkl. lån og sparekrav til demokratisk afgørelse hos den befolkning, som skal leve med følgerne uanset udfaldet.

Det er ganske illustrativt, at dette ikke huede EU toppen, der reagerede med heftig vrede over således at få trukket sit magtspil og sine nedskæringskrav ud i det åbne dagslys.

Ingen nem afgørelse.

Men det grundlæggende må siges at være rigtigt, at den græske befolkning selv fik lov til at træffe afgørelsen, om man skal tiltræde trojkaens plan eller ej? For det er som sagt den græske befolkning der skal leve med konsekvenserne af valget.

Accepterer Grækenland trojkaens krav, vil landet uanset en evt. gældsnedskrivning skulle se frem til mange års sparepolitik, som vil høvle lønninger, velstand og velfærd helt ned under gulvbrædderne. Accept betyder også, at Grækenland må vinke farvel til enhver politisk selvstændighed – alle økonomiske beslutninger af betydning vil skulle konfirmeres af trojkaen.²⁵

Svaret blev som bekendt et rungende nej.

Den græske regering vil på grundlag heraf føre nye forhandlinger og ønsker at forblive i euroen. Men spørgsmålet er, om Tyskland og eurozonen er blevet klogere og vil komme grækerne i møde omkring en gældsnedskrivning og en lempeligere reformpolitik.²⁶

Eller om man vil fortsætte sin uforsonlige ”stonewalling” af Grækenland. I så tilfælde tvinges Grækenland til statsbankerot og udtræden af euroen.

Udtræder Grækenland af euroen vinder man en økonomisk politisk selvstændig, som landet ikke har i dag: Grækenland vil så kunne føre sin egen valuta og rentepolitik og indrette denne efter landets økonomiske situation. Man vil så hurtigt kunne devaluere sin egen genindførte valuta og dermed billiggøre græske eksportvarer.

Men heller ikke det vil være nogen ”walkover”: Konsekvensen vil være stigende inflation og dermed udhuling af befolkningens forbrug og levetandard. De græske banker vil formentlig været truet af konkurs på grund af deres store beholdning af herefter værdiløse statsobligationer og må den græske banksektor må formentlig derfor nationaliseres. Og Grækenland vil blive tvunget til behårde forhandlinger med kreditorer og til at finde en mindelig ordening med disse, hvis man skal

²⁵) Jf. Krugman, Paul: Grækenland er nødt til at sige fra overfor trojkaen. Politiken 01.07.15

²⁶) Jf. Nielsen, Jørgen Steen: Grækerne har vakt den europæiske folkestemning og jf. Nielsen, Jørgen Steen og Lasse Soll Sunde: Kaos i kølvandet på græsk afstemning. Information 06.07.15

gøre sig håb om igen at kunne låne penge til økonomisk udvikling af landet. På ingen måde heller nogen rosenrød fremtid.

Uanset hvad der sker med Grækenland, står der i EU en kamp tilbage: En kamp for at få EU toppens beslutninger underlagt demokratisk kontrol og en kamp for at få brudt neoliberalismens greb om EU's økonomiske politik til fordel for vækst, beskæftigelse og velfærd.